

Mongolia:
Enhancing Resource
Management through
Institutional Transformation

Олборлох салбараас бий болох орлогын урсгал: Дорнод аймгийн кейс судалгаа

Эрик Карлзен

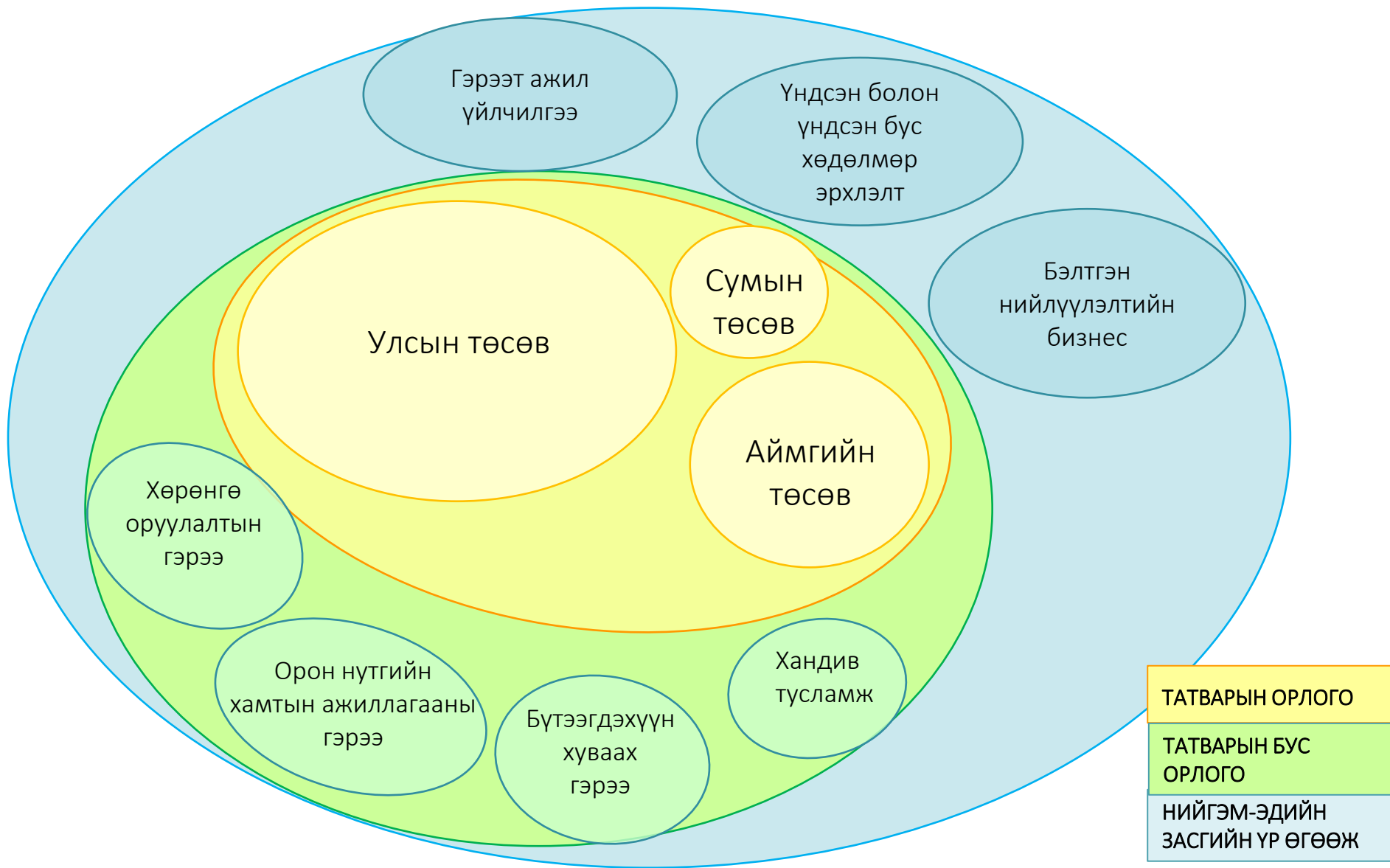
Гарчиг

- Олборлох салбараас бий болох орлого
- Ашигт малтмал болон газрын тосны салбараас бий болох орлогын урсгал
- Орлогын мэдээллийн дутмаг байдал
- Дорнод аймагт орж ирэх боломжтой орлогын эх үүсвэрүүд
- Ажлын байр ба ажиллах хүчний судалгаа, тулгарч буй асуудлууд болон боломжууд
- MERIT төслийн дараагийн алхмууд

Хүлээгдэж буй үр дүн, зорилтууд

- Орлогын урсгал болон Дорнод аймгийн кейс судалгааны талаар хэлэлцэх
- MERIT төслийн дараагийн алхмуудын талаар хэлэлцэх
- MERIT төслийн дараагийн алхмуудыг шийдвэрлэх

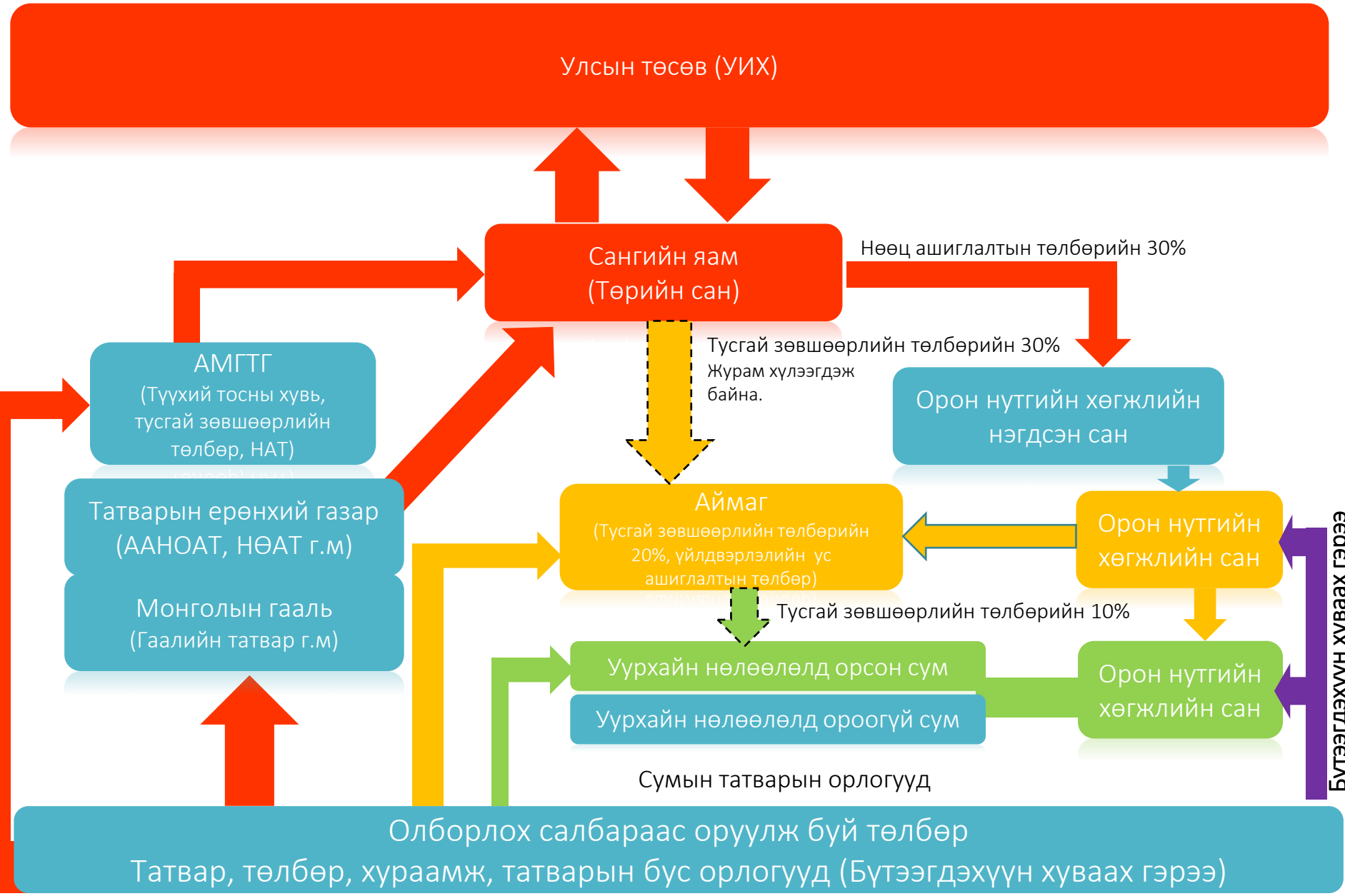
Олборлох салбарын орлого, хүртээмж

[illegible]

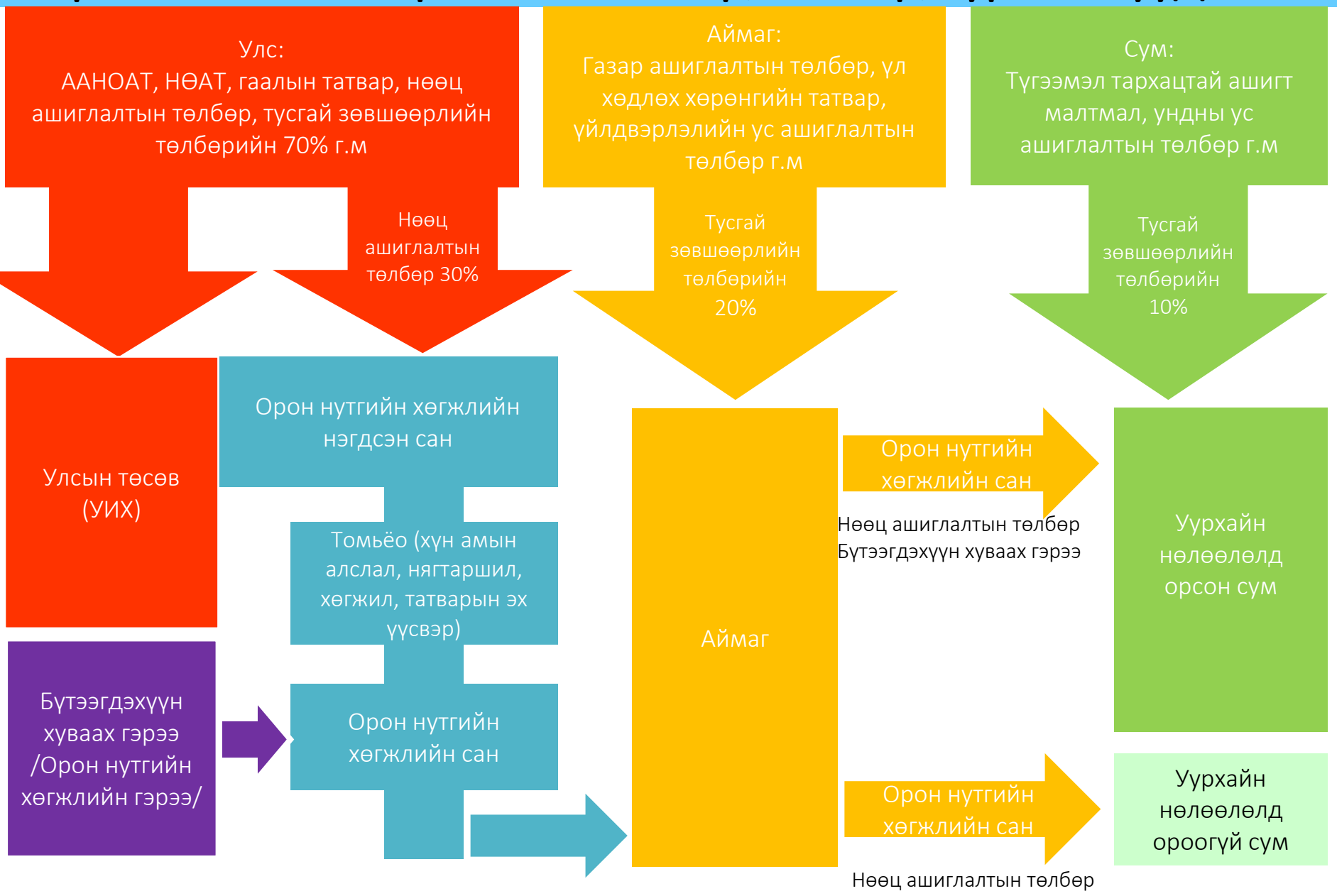
Тусгай зөвшөөрлийн төлбөрийн 50%

Газрын тосноос бий болох орлогын урсгал: Бүтээгдэхүүн хуваах гэрээ

НАТ – Нөөц ашиглалтын төлбөр /БХГ-нд заасан хувь хэмжээгээр роялти төлнө/

Газрын тосны олборлолтын татвар, төлбөр, хураамжууд

ОРЛОГО

Мэдээллийн дутмаг байдал

- **Мэдээллийн эх үүсвэрүүд**
 - *Бүтээгдэхүүн хуваах гэрээний нууцлал ба ил тод байдал*
 - *Аймаг болон сумын түвшний санхүүгийн мэдээлэл*
 - *Санхүүгийн тайлан задаргаа дутмаг байна*
- **Дутуу мэдээлэл**
 - *Уурхайд ашигласан усны хэмжээ (ус ашиглалтын төлбөр)*
 - *Кадастрын нарийвчилсан мэдээлэл (газар ашиглалтын төлбөр)*
 - *Аймгийн үл хөдлөх хөрөнгийн бүртгэл, үнэлгээний мэдээлэл (үл хөдлөх хөрөнгийн татвар)*
 - *Уурхайд ажиллаж буй гадаад ажилчдын тоо (ажлын байрны төлбөр)*
 - *Уурхайд ашигласан машин техникийн бүртгэл*
 - *Түгээмэл тархацтай ашигт малтмал ашиглалтын хэмжээ (ашиглалтын төлбөр)*

2016 оны бодит орлогууд: Газрын тосны роялти

Татвар, төлбөр, хураамжийн төрлүүд	Хүлээн авагч	Бодит дүн, төгрөгөөр (2016 он)
Роялти	Улсын төсөв	126,131,358,756 ₮
	Дорнод аймгийн төсөв	30% нь 21 аймгуудад орон нутгийн хөгжлийн нэгдсэн сангаар дамжин хуваарилагдсан

Эх үүсвэр: EITI цахим тайлан (2016)

2016 оны бодит орлого: Газрын тосны тусгай зөвшөөрлийн төлбөр

Татвар, төлбөр, хураамжийн төрлүүд	Хүлээн авагч	Бодит дүн, төгрөгөөр (2016 он)
Газрын тосны тусгай зөвшөөрлийн төлбөр	Улсын төсөв	422,597,926.8 ₮
	Дорнод аймгийн төсөв PetroChina Daqing компаний XIX, XXI дугаартай талбайн тусгай зөвшөөрлийн төлбөрийн 20%	0 ₮
	Матад сумын төсөв PetroChina Daqing компаний XIX дугаартай талбайн тусгай зөвшөөрлийн төлбөрийн 10%	0 ₮
	Халхгол сумын төсөв PetroChina Daqing компаний XXI дугаартай талбайн тусгай зөвшөөрлийн төлбөрийн 10%	0 ₮

Эх үүсвэр: EITI цахим тайлан (2016)

2016 оны бодит орлого: Газрын тос

Татвар, төлбөр, хураамжийн төрлүүд	Хүлээн авагч	Хуулийн дагуу төлөгдөх дүн	Бодит дүн, MNT (2017 оны 6 сар)
Гадаад ажилчдын ажлын байрны төлбөр	Улсын төсөв		1,461,504,000 ₮
Гадаад ажилчдын ажлын байрны төлбөр	Дорнод аймгийн төсөв	Гадаад болон дотоод ажилчдын тоог тодруулах	0 ₮

Эх үүсвэр: EITI (2016), Засгийн газрын тайлан

2016 оны бодит орлогууд: Газрын тос

Татвар, төлбөр, хураамжийн төрлүүд	Хүлээн авагч	Хуулийн дагуу төлөгдөх дүн	Бодит дүн, MNT (2017 оны 6 сар)
Машин, өөрөө явагч техникийн татвар	Дорнод аймаг эсвэл бусад аймаг, УБ хотын төсөв	PetroChina-гийн машин техникийн бүртгэлийг тодруулах	47,282,000 ₮

Эх үүсвэр: EITI цахим тайлан (2016)

2016 оны бодит орлого: Газрын тос

Татвар, төлбөр, хураамжийн төрлүүд	Хүлээн авагч	Хуулийн дагуу төлөгдөх дүн	Бодит дүн, MNT (2017 оны 6 сар)
Ус ашиглалтын төлбөр	Дорнод аймгийн төсөв	Ус ашиглалтын мэдээллийг тодруулах	2,935,902,515 ₮

Эх үүсвэр: EITI цахим тайлан (2016)

2016 онд олборлох салбараас сумын төсөвт төвлөрсөн төлбөр

	'000Т	Сумын мэдлийн төсөвт эзлэх хувь
Дорнод аймгийн уурхайн үйлдвэрлэлд ашиглах ус болон газрын төлбөр	3,340,000	6.9%
Баяндун сумын ундны усны төлбөр	Мэдээлэл байхгүй	Мэдээлэл байхгүй
Дашбалбар сумын ундны усны төлбөр	26,700	5.8%
Халхгол сумын ундны усны төлбөр	0	0%
Матад сумын ундны усны төлбөр	0	0%

Эх үүсвэр: Дорнод аймаг болон сумын төсөв, Maarten Ingen-Housz судалгааны ярилцлага (2017)

Боломжит орлого

Ундны усны төлбөр 20.97₮ - 419.4₮ (дунджаар 218₮) /шоо метр

4000 ажилчнаар тооцоолоход дунджаар нэг хүнд өдөрт 0.1m³ (100 l) ус ноогдоно = жилд 30 сая ₮

Дорнод аймагт орж ирэх боломжтой орлогын эх үүсвэрүүд

- Роялти төлбөрийн хувь хэмжээ (одоогоор ОНХНС-аар дамждаг)
- Газрын тосны тусгай зөвшөөрлийн төлбөр (одоогоор Аймаг болон сумд энэхүү төлбөрөөс хувь хүртэхгүй байна)
- Гадаад ажилчдын ажлын байрны төлбөр
- Автотехникийн албан татвар
- Бусад төлбөр (ус болон түгээмэл тархацтай ашигт малтмал ашиглалтын төлбөр, хог хаягдлын үйлчилгээний болон агаарын бохирдлын төлбөр)
- Орон нутгийг хөгжүүлэх урамшууллыг хувиар тогтоох (газрын тосны гэрээ хэлцлүүд)
- Орон нутгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн гэрээнүүд (PetroChina г.м)

АЖЛЫН БАЙР

Дорнод аймгийн олборлох салбарын ажиллах хүчний харьцаа

- **Гэрээт ажил үйлчилгээ**

- *Ойролцоогоор 3,640 ажлын байр бий болсон байна (байнгын)*
- *1070 (29%) – Дорнод аймагт бүртгэлтэй иргэд*
- *2340 (64%) – Өөр газар бүртгэлтэй монгол иргэд*
- *230 (>1%) – Дорнод аймагт бий болсон дам ажлын байр, дийлэнх нь Чойбалсан хотод*

- **Бэлтгэн нийлүүлэгчийн ажил үйлчилгээ**

- *Нэгдсэн зохион байгуулалт сул: мах, хаягдал төмрөн бүтээгдэхүүн*
- *Сумын төвийн бололцоо сул (хог хаягдлын үйлчилгээ, мах болон сүү сүүн бүтээгдэхүүн нийлүүлэгчид)*
- *Чойбалсан хотын нийлүүлэгчид (ойролцоогоор 25 бүтэн цагийн ажлын байр байна)*
- *Улаанбаатар хотын болон гадаад улсын бэлтгэн нийлүүлэгчид давамгайлж байна.*

Жишээ нь: Petrochina (XIX дугаар талбай) Гэрээт ажил үйлчилгээний төрөл

	Хятад	Улаанбаатар	Дорнод	Нийт
Экспортын газрын тосны тээвэрлэлт	4			4
Дотоодын тээвэрлэлт		4	2	6
Цахилгааны гэрээт ажил үйлчилгээ	1			1
Барилгын гэрээт ажил үйлчилгээ	1			1
Ус шахуургын гэрээт ажил үйлчилгээ	1			1
Газрын тосны олборлолтын шинэ арга	3	2		5
Нөхөн сэргээлт		1	1	2
Ажил зуучлал		1	1	2
Усан хангамжийн систем		1		1
Өрөмдлөг	11			11
Нийт	21	9	4	34

Эх үүсвэр: Maarten Ingen-Housz (2017), судалгааны ярилцлага

Дорнод аймгийн олборлох салбарын ажлын байрны мэдээлэл

- Нэгдсэн мэдээллийн сан байхгүй
 - Улирлын шинжтэй ажлууд
 - Гэрээт байгууллагуудтай хамтарч ажиллах нь их
- МХГ болон Аймгийн Хөдөлмөр, халамж үйлчилгээний газарт хангалттай мэдээллийн сан байхгүй
- Компаниуд ажлын байрны талаар зөрүүтэй мэдээлэлтэй
- Орон нутаг: сум, аймаг, Монгол? Тоон мэдээлэлд нөлөөлнө.
 - Монгол ажилчдын бүртгэл хийгддэг боловч сумын иргэдийн бүртгэл байхгүй
 - Орон нутгийн иргэдийг ажилд авах нь дутмаг байна (Хятадын эзэмшил болон зах зээл, Хятадын машин техник хэрэглэдэг)

Дорнод аймагт олборлох салбараас ажлын байр бий болгох боломжууд

- Чойбалсан хот дахь боломжууд

- *Машин техникийн засвар үйлчилгээ*
- *Хувцасны үйлдвэрлэл*
- *(Орон сууцны) барилга байгууламж*
- *Ажлын хувцас үйлдвэрлэл*
- *Гурилны хангамж*
- *Хүнсний ногооны хангамж*

- Харгалзах зүйлс

- *Компаний төв оффис Улаанбаатарт байрладаг (шийдвэр гаргалт болон мэргэжлийн ажиллах хүч)*
- *Хөрөнгийн зах зээлтэй ойрхон байх*
- *Матад болон Халхгол сумдын байршлын давуу тал*

Дорнод аймагт хэрэгжих MERIT төслийн дараагийн алхмууд

- Газрын тосны салбарт баримтлах шинэ бодлогыг боловсруулахад дэмжлэг үзүүлэх
- Орон нутгийн хамтын ажиллагааны гэрээ хэлцлүүдэд дэмжлэг үзүүлэх
 - *Процесс бий болгох*
 - *Туршиж үзэх*
 - *Хяналтын механизм бий болгох*
- Бизнесийн хөгжил / Ханган нийлүүлэлгчдийн сүлжээ
 - *Нутгийн иргэдийн уурхайн мэдлэг ойлголтыг нэмэгдүүлэх*
 - *Канад улсад туршлага судлах айлчлал*